

SCENEKUNSTSTRATEGI

KOMMENTAR

Til: Kulturdepartementet
Kopi: Stortingets familie- og kulturkomité

Vår ref.: 21/61/ST

Dato: 25.10.2021

Vi viser til strategi for scenekunst [Strategi for scenekunst 2021-2025](#) som ble presentert av den forrige regjeringen 6. september d.å.

Nedenfor følger NTOs kommentarer til strategien som for en stor del er like relevante for musikk- som for scenekunstmrådet, og som vi håper vil bli tatt med i den nye regjeringens vurderinger av politikkkutformingene på disse områdene.

NTO representerer 50 medlemsvirksomheter innenfor musikk og scenekunst. Disse omfatter alle landets større offentlig finansierte institusjoner innenfor områdene teater, dans, opera og musikk.

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaa Hjelle
styreleder

Morten Gjelten
direktør

HELHETLIG POLITIKKUTFORMING

Vi ber om at den nye regjeringen vurderer å fremme en stortingsmelding som gjerne kan omfatte både scenekunst og musikk. Flere virksomheter produserer og formidler begge deler, og det kan derfor være hensiktsmessig å se disse områdene i sammenheng.

Til forskjell fra en strategi vil en melding, som behandles i Stortinget med tilhørende høringsmøter, innebære mer offentlig diskusjon og få større betydning med grundigere utredninger og et mer langsiktig perspektiv.

Vi oppfordrer videre til at politikktutformingen legger til grunn et større og mer overskuende blikk på hele musikk- og scenekunstheltet enn det strategien gjør.

Scenekunststrategien fremstår i stor grad som en strategi for frittstående kompanier og kunstnere, og som et forsøk på å svare opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 201 av 12. desember 2017 om å sikre forutsigbarhet for erfarne grupper som får støtte fra Norsk kulturfond.

Samtidig er den ment å være en strategisk gjennomgang av *hele* den profesjonelle scenekunsten og har som mål å peke ut prioriteringer på dette området for perioden 2021–2025. Dette gjør strategien til et hybrid dokument som til dels reduserer institusjonene til politiske virkemidler for å løse utfordringer som, etter vårt syn, best løses gjennom en styrking av Kulturfondet sammen med en styrket programmeringsøkonomi og infrastruktur.

Det er en viktig del av scenekunstpolitikken å sikre vilkårene for frittstående kompanier og kunstnere, men dette kan ikke alene danne utgangspunktet for en vurdering av prioriteringer innenfor hele scenekunstheltet.

RAMMEVERKET FØRST

Videre mener vi at det bør stokkes om på rekkefølgen av politiske dokumenter. Vi ser frem til at regjeringen *først* legger frem den varslede reviderte kulturloven, som danner rammene for politikktutformingen, og at det deretter vurderes meldings- og utredningsarbeid på bestemte områder.

NTO ser frem til en kulturlov som tydeliggjør det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonene forutsigbare rammevilkår som en betydelig del av yttingsfrihetens infrastruktur og som lovfester prinsippet om en armlengdes avstand. Vi viser til [NTOs innspill til revisjon av kulturlova](#) med konkrete forslag til lovbestemmelser forankret i Grunnloven § 100 (6).

INSTITUSJONES ROLLE MÅ GJENSPEILES I PRIORITERINGENE

I scenekunststrategien er institusjonene godt beskrevet som en viktig og grunnleggende nasjonal infrastruktur for utvikling, produksjon og formidling av scenekunst med et forholdsvis stort og voksende publikum.

Det vises til at scenekunstinstitusjonene er sentrale arbeids- og oppdragsgivere, gjennom både faste stillinger og frilansoppdrag, og til økende grad av samarbeid med frittstående kompanier og enkeltkunstnere gjennom co-produksjon, oppdrag og kjøp av forestillinger med henvisning til rapporten [Kartlegging av samarbeid, ressurs- og kompetansedeling innen musikk- og scenekunstheltet](#).

Likevel finner vi ingen konsekvensvurderinger av at institusjonenes økonomiske rammer skrittvis er svekket gjennom akkumulert ABE-kutt i løpet av siste syv årene. For NTOs medlemmer tilsvarer den akkumulerte effekten av det årlige osthøvelkuttet samlet over 100 millioner kroner pr. 2021.

Refleksjoner over hva dette betyr for tilbudet til publikum, kunstnerøkonomien og det øvrige kulturlivet er fraværende i strategien.

I rapporten [FAFO-rapport om ABE-kutt i musikk- og scenekunstvirksomheter](#) dokumenteres det hvordan de årlige kuttene, løst sett fra kvalitetsmålet og uavhengig av potensialet for effektivisering, ikke har virket etter hensikten. Derimot har kuttene rammet kjernevirksomheten og forringet tilbudet til publikum, både når det gjelder muligheten for å ta kunstnerisk risiko, kvaliteten i tilbudet, aktivitetsomfanget og tilgjengeligheten.

Vi viser til merknader i [Innst. 14 S \(2020-2021\)](#) hvor AP og SV er «kritiske til hvordan regjeringen, gjennom å overføre ABE-reformens kutt til kulturbudsjettet, har svekket økonomien i kulturlivet». Vi har derfor tillit til at en ny regjering ikke kommer til å utsette musikk- og scenekunstinstitusjonene for ABE-kutt, men derimot skrittvis gjenoppbygge institusjonsøkonomien for å styrke den nasjonale infrastrukturen som en del av det varslede kulturløftet.

FRIE INSTITUSJONER

I scenekunststrategien omtales prinsippet om en armlengdes avstand som et grunnleggende prinsipp i tilskuddsforvaltningen. Det understrekes at scenekunstinstitusjonene er autonome kunstprodusenter som ikke kan overstyres politisk når det gjelder programmering og kunstnerisk profil, og det påpekes at samarbeid selvsagt og uten unntak må skje på et kunstnerisk og kulturfaglig motivert grunnlag.

Stikk i strid med denne uttalte forståelsen av armlengdeprinsippet, forslås deretter følgende tiltak som griper direkte inn i institusjonenes programmering og kunstneriske valg:

Setje som ein føresetnad for statstilskotet at institusjonar der staten er eigar, skal samarbeide om co-produksjon og gjestespel med aktørar med prosjektfinansiering og aktørar som får tilskot over post 75 i kulturbudsjettet.

Dette er et tiltak som legitimerer utilbørlig politisk inngripen i den kunstneriske friheten, og som i tillegg avdekker en manglende erkjennelse av at det er et størst mulig kunstnerisk handlingsrom som best legger til rette for å nå de overordnede målene om kvalitet, ytringsmangfold og tilgjengelighet.

I praksis slår tiltaket samtidig inn åpne dører ettersom scenekunstinstitusjonene allerede samarbeider om co-produksjon og gjestespill, om enn i ulike former og i varierende omfang. Institusjonene er organisert ulikt med forskjellige driftsformer og arbeidsmåter, og med ulik vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill. Dette mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter er avgjørende for å sikre ytringsmangfold og sterke stedlige produksjonsmiljøer.

Forslaget synes også å være basert på en mangelfull anerkjennelse av at institusjonene ofte samarbeider med aktører som verken mottar prosjektfinansiering eller driftstilskudd over post 75, og det er vanskelig å forstå hvorfor samarbeid med aktører som ikke har slike ressurser er utdefinert og ikke skal regnes med.

Vi savner også en begrunnelse i strategien for hvorfor en slik forutsetning for tilskuddet er avgrenset til de institusjonene der staten er eier, og dermed knyttes til statens eierstyring i en tilsynelatende sammenblanding mellom statens roller som henholdsvis eier og tilskuddsforvalter. Dette er roller som ifølge [statens prinsipper for god eierstyring](#) skal skilles fra hverandre.

NTO ser frem til en ny regjering som respekterer armlengdeprinsippet, og som anerkjenner scenekunstinstitusjonenes rolle og betydning som frie og forskjelligartede virksomheter, hver og én med egen kunstnerisk vilje på lik linje med andre produsenter og formidlere.

Følgende mindretallsmerknad fra AP, SP og SV i [Innst. 622 S \(2020-2021\)](#) gjenspeiler nettopp en slik anerkjennelse, og vi legger derfor til grunn at tiltak som innebærer sterkere politisk styring nå er uaktuell kulturpolitikk:

Armlengdeprinsippet må respekteres, og disse medlemmer vil understreke at det ikke skal stilles politiske forventninger eller krav verken til institusjonenes produksjons- og formidlingsmetoder eller til hvem de skal samarbeide med.

STYRKET PROGRAMMERINGSØKONOMI- OG KOMPETANSE

NTO er derimot positiv til tiltak som kan bidra til å styrke programmeringsøkonomien- og kompetansen og til at kulturhusenes potensiale for styrket formidling av scenekunst utnyttes bedre, slik vi har tatt til orde for i innspill til strategien. Det er også viktig at dialogen mellom stat, fylkeskommuner og kommuner om videreutvikling av infrastrukturen for scenekunst styrkes.

Vi legger til grunn at vurderingen av ordninger som kan bidra til dette vil gjøres i tett dialog med institusjonene og andre berørte aktører. NTO deltar gjerne i diskusjoner og vurderinger av foreslåtte ordninger i strategien, herunder både av en tidsavgrenset ordning for å stimulere til økt samarbeid mellom institusjoner, visningssteder og scenekunstnere om utvikling, produksjon og formidling av profesjonell scenekunst, en ordning for samarbeid om kompetanseutvikling og -deling, samt en ordning for etablering av nye formidlings- og visningsarenaer.

Det må imidlertid være en forutsetning at tilgang på søkbare midler for institusjonene kommer *i tillegg* til en gjenoppbygging av grunnbevilgningene. En etablering av stimuleringsordninger må *ikke* innebære en omfordeling eller oppstyking av deler av rammetilskuddet i prosjektmidler. Det vil innsnevre institusjonenes kunstneriske handlingsrom og føre til en sentralisering av makt og innflytelse til Norsk kulturråd som forvalter av ordningene med en tilhørende risiko for normering og ensretting.

I tillegg til å styrke de programmerende teatrene som en viktig ressurs i denne sammenhengen, vil vi understreke betydningen av å videreutvikle Scenekunstbrukets distribuerte formidlingsmodell for styrket produksjon og formidling av scenekunst til et ungt publikum både i og utenfor Den kulturelle skolesekken.

Scenekunstbruket er allerede i dialog med Norske kulturhus om en pilot som skal koble formidlingsmodellen med kulturhusene som et viktig bidrag til å styrke kulturhusenes programmeringskompetanse- og økonomi.

I tillegg ser vi frem til at Scenekunstbruket får tilført nødvendige midler til å opprette Musikkbruket for å styrke produksjon og formidling av profesjonell musikk til et ungt publikum også utenom DKS gjennom samarbeid med kulturhus og andre arenaer i hele landet, jf. merknader fra AP, SV og SP i [Innst. 622 S \(2020-2021\)](#)

Disse medlemmer [AP, SP, SV] viser til at Scenekunstbruket har vært en suksesshistorie og at ønsket om etablering av Musikkbruket er basert på et tydelig behov og et initiativ som kommer fra feltet selv. [...] Disse medlemmer vil bidra til å realisere Musikkbruket, etter modell fra Scenekunstbruket, og viser til de respektive partiers alternative statsbudsjett der det ble foreslått midler til nettopp å få dette realisert.

Videre er det et viktig ledd i den nødvendige styrkingen av infrastrukturen for dans å følge opp satsingen både på turnénettverket Dansenett Norge og godt etablerte virksomheter slik som det koreografiske senteret DansiT og Bærum kulturhus/Dans Sørøst-Norge, sammen med andre regionale kompetansesentre for dans, som et viktig ledd i å styrke infrastrukturen.

Et hovedmål for Dansenett Norge er å bidra til å øke tilbudet av dansekunst i hele landet. I tråd med dette målet er det viktig at en god dialog mellom Dansenett Norge og øvrige aktører sikrer at de forestillingene som formidles gjennom turnénettverket ikke erstatter, men supplerer det eksisterende tilbudet.

RIKSTEATRETS FREMTIDIGE ROLLE OG FUNKSJON

Vi stusser på at den avtroppende regjeringen tar til orde for å se nærmere på rollen og funksjonen til Riksteatret, kombinert med at dette teatret har vært rammet av store kutt i bevilgningene de siste syv årene som gjør det krevende å ivareta samfunnsansvaret.

Riksteatret har en betydelig rolle som demokratisk fellesarena i kraft av å være et produserende, landsdekkende turnéteater og en viktig bidragsyter til kulturhusenes profesjonelle scenekunsttilbud og den verdien disse husene representerer i sine lokalsamfunn. Teatret har et utstrakt samarbeid med både andre institusjoner og frittstående kunstnere og kompanier.

Vi legger til grunn at en eventuell særskilt vurdering av Riksteatret vil inngå i en bred utredning av hele scenekunstheltet og skje i nær dialog med teatret selv og bransjefellesskapet.

PILOTORDNING FOR SMÅ VIRKSOMHETER

Et sentralt forslag i strategien er en søkbar/kriteriebasert pilotordning for små virksomheter som skal ligge et sted mellom prosjektfinansiering og fast, årlig driftstilskudd.

NTO deler intensjonen om å gi etablerte kompanier med helårsaktivitet og -drift og fast ansatte mer forutsigbare økonomiske rammer.

I omtalen av ordningen vises det til at Jo Strømgren Kompani og Verdensteatret i statsbudsjettet for 2021 får statstilskudd over ny post 75 under kap. 320 sammen med «tilsvarende» virksomheter. Vi vil understreke at virksomhetene på denne posten tvert imot er høyst ulikeartede, og at det er svært uheldig at den nye posten blander sammen faste/varige institusjoner og personlige kunstnerskap.

I strategien kommer det verken frem hvilke virksomheter på denne posten en slik ordning er rettet mot, hvilke kriterier som skal ligge til grunn for fordelingen av midlene eller hvordan armlengdeprinsippet skal ivaretas dersom ordningen skal forvaltes utenfor Kulturfondet.

Vi vil understreke at de faste/varige musikk- og scenekunstinstitusjonene som ble flyttet fra kap. 323 post 78 til kap. 320 post 75 fortsatt må motta fast driftstilskudd som navngitte mottakere direkte over statsbudsjettet i likhet med de øvrige institusjonene på kap. 323 post 70.

Viktige kjennetegn for musikk- og scenekunstinstitusjonene er at de har *en skiftende kunstnerisk ledelse på åremål*. Dette er varige institusjoner som eksisterer uavhengig av den eller de kunstnerne som måtte ha etablert virksomheten. Hver enkelt av disse institusjonene ivaretar, innenfor sin egendefinerte kunstneriske profil, et bredt spekter av kunstnerskap og prosjekter som samlet representerer et mangfold av estetiske uttrykk.

Dagens forvaltningsmodell med tilskudd direkte over statsbudsjettet er en forutsetning for å sikre den *spredte kunstfaglige beslutningsmyndigheten* – altså uten noen overprøvende og normerende kunst- og kulturfaglige vurderinger fra Kulturrådet – som den nasjonale infrastrukturen av slike selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjoner i dag representerer.

Vi viser også til at [Kulturdepartementet har forsikret NTO](#) at «det foreligger ingen planer om å endre enkelttilskudd til forskriftsfestede tilskuddsordninger. Det vil i så fall være en type endring som vil innebære en ordinær utrednings- og høringsprosess».

Samtidig må det finnes frem til en løsning for de personlige kunstnerskapene som ivaretar intensjonen om større forutsigbarhet, men som likevel sikrer at fordelingen av midlene er i samsvar med armlengdeprinsippet. Personlige kunstnerskap – om det er enkeltpersonforetak, aksjeselskap eller stiftelser – eksisterer i kraft av den eller de kunstnerne som har etablert virksomheten.

Uavhengig av om disse kunstnerskapene mottar prosjektilskudd eller driftstilskudd, må tildelingen av midler til slike personlige kunstnerskap vurderes ut ifra kunst- og kulturfaglig skjønn og ikke underlegges politisk instruksjonsmyndighet, selv om flere kriterier enn kunstnerisk kvalitet alene kan være relevante for fordelingen av midlene.

Like fullt finnes det gode eksempler på at personlige kunstnerskap over tid er blitt omdannet til varige institusjoner med en skiftende kunstnerisk ledelse. Da er det ingen prinsipielle grunner til at de ikke kan løftes inn på statsbudsjettet sammen med andre institusjoner med ulike tilblivelseshistorier.

STIPENDORDNINGER OG SKUDA

Ellers er vi positive til en styrking av stipendordningene for dansere og koreografer, samt til en styrking av Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) for å styrke økonomisk forutsigbarhet for scenekunstnere som ikke er fast ansatte.

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) er en viktig ordning som bidrar til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelse og oppdrag, og imøtekommer samtidig arbeidsgivers behov for fleksible ansettelse og krav til kompetent arbeidskraft.

Vi vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å engasjere kunstnerne. Det betyr at en videre styrking av alliansen må følges opp med en styrking av institusjonenes rammer.

INSTITUSJONSEVALUERINGER

NTO er glad for at det i strategien varsles at systemet for periodiske institusjonsevalueringer skal videreutvikles.

Slike evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

I tråd med intensjonen om å styrke dialogen mellom forvaltningsnivåene, bør det etter vårt syn også vurderes om Kulturdepartementet bør involvere vertskommuner og -fylkeskommuner på oppdragssiden.

Et grunnleggende dilemma i vurderingen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes måloppnåelse er at *kvalitet* er det overordnede målet. Dette dilemmaet løses etter vårt syn best gjennom institusjonsevalueringene hvor kvalitet og ressursutnyttelse bli vurdert i sammenheng av et eksternt fagfellepanel, basert på en dialogisk metode som inkluderer egevalueringer.

Vi vil understreke at institusjonenes ressursutnyttelse ikke kan vurderes isolert fra institusjonenes kunstneriske valg, og at Kulturrådet dermed ikke kan være en slik vurderende instans uten at det kommer i konflikt med armlengdeprinsippet.

KULTURELT MANGFOLD

Det er positivt at strategien gjennomgående er opptatt av å fremme kulturelt mangfold organisatorisk, herunder i ledelse- og styreverv, på innholdssiden og blant publikum.

Vi forutsetter at også den nye regjeringen vil legge til grunn et bredt mangfoldsbegrep som både handler om kunstnerisk mangfold og om mangfoldet i befolkningen, og som rommer flere dimensjoner slik som kulturell, sosial og økonomisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn, seksuell orientering, alder og bosted.

Samtidig vil vi understreke at kulturelt mangfold, i likhet med de øvrige overordnede målene, må være en del av den samlede måloppnåelsen på feltet. Det må ikke stilles forventninger eller krav til at

institusjonene hver for seg skal innfri alle mål. Hver enkelt institusjon må ha rom til selv å definere egne, mer spesifikke mål for virksomheten på bakgrunn av de overordnede målene for bevilgningene.

Dette er en viktig forutsetning for at mål- og resultatstyringen ikke skal føre til normering og ensretting, men derimot gi rom til at hver institusjon kan videreutvikle sin egenart og kunstneriske profil som en del av et større mangfold.

Ut ifra et slikt mangfoldsperspektiv ber vi om at den nye regjeringen vurderer Kulturrådets rolle som nasjonal mangfoldkoordinator, og sikrer at det ikke overføres verken definisjonsmakt eller midler fra forskjelligartede, frie kunstinstitusjoner til en slik funksjon.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene har samlet et viktig ansvar for å fremme mangfold både som arbeidsgivere og som viktige meningsdannende arenaer. Samtidig minner vi om at langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold må begynne i skolen, som en unik fellesarena hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

Videre ser vi frem til at en gjenoppbygging av institusjonsøkonomien bidrar til at institusjonene kan opprettholde en differensiert og demokratisk prispolitikk som en forutsetning for å nå målet om tilgjengelighet.

I strategien legges det stor vekt på å fremme et mangfold av fortellerstemmer og uttrykk, og i den sammenhengen foreslås en ordning for oppføring og gjenoppføring av ny dramatik, libretto og annen scenetekst. NTO støtter dette forslaget som samsvarer med den påtroppende regjeringens punkt i Hurdalsplattformen om en insentivordning for ny norsk dramatik.

Samtidig vil vi understreke at «skaper- og innholdsmangfold» i scenekunsten som kollektiv kunstart handler om hele bredden av skapende funksjoner som regi, koreografi, scenografi, audiovisuell design, lys- og lyddesign, skuespillerkunst osv.

Vi ser frem til at en ny regjering, primært ved å styrke institusjonens kunstneriske handlingsrom gjennom økte grunnbevilgninger, legger til rette for utviklingen av kunstnerskap i institusjonene og for virksomhetenes eget langsiktige talentutviklings- og rekrutteringsarbeid.

INTERNASJONALT SAMARBEID

Når det gjelder internasjonalt samarbeid viser vi til [NTOs innspill til den varslede internasjonale strategien](#). Etter vårt syn bør det imidlertid først utarbeides en stortingsmelding som redegjør for overordnede ambisjoner, mål og prinsipper, og som tydeliggjør ansvars- og rollefordelingen mellom departementene, som deretter kan operasjonaliseres i strategier og konkrete tiltak. Det er også store organisatoriske utfordringer på scenekunstmrådet som fordrer en gjennomgang.

YTRINGSKLIMA

Slik det beskrives i scenekunststrategien oppgir stadig flere kunstnere, særlig scenekunstnere, at de har opplevd trusler og hatefulle ytringer. Dette kan ha en nedkjølende effekt og hemme ytringsmangfoldet.

Forslaget i strategien om å styrke den kvalifiserte kritikken for å fremme kunnskap og opplyse den offentlige samtalen om scenekunsten er et viktig tiltak helt i tråd med NTOs tidligere innspill.

I et slikt langsiktig og forebyggende perspektiv vil vi også understreke betydningen av å gi den profesjonelle kunsten og de humanistiske fagene større plass i skolen og gjennom hele utdanningsløpet med samme mål om å fremme kunnskap, fortolkningskompetanse og kritisk refleksjon.

Vi ser frem til at Kulturdepartementet ikke minst vil være en pådriver for å sikre scenekunstens akademiske infrastruktur i form av vitale, uavhengige humanistiske fagmiljøer ved universiteter og høyskoler som en forutsetning for å ivareta og gjenoppbygge en velfungerende offentlig samtale.